

ІНСТИТУТ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА – ФІЛІЯ ЛЬВІВСЬКОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ РЕЛІГІЇ
ЛЬВІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ
ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ім. М. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ

ІСТОРІЯ РЕЛІГІЙ В УКРАЇНІ

**НАУКОВИЙ ЩОРІЧНИК
2007 рік**

Книга I

Львів
"Логос"
2007

17. Хроника // УПБ. – Харьков, 1926. – № 3. – С. 11–13.
18. Хроника // УПБ. – Харьков, 1926. – № 15. – С. 9–14.
19. Хроника // УПБ. – Харьков, 1926. – № 21. – С. 8–15.

SUMMARY

Andriy Kukurudza

THE COUNCILS ACTIVES PROCESS IN THE TERRITORIAL NETWORK OF RENOVATE ORTHODOXY CHURCH ON 20-IS YEARS OF XX CENTURY

The article is devoted to the research into the activity of the Renovation Church's Councils in the 1920-us. The author lays special emphasis on the demarcation attempts made by some priests to pass progressive resolutions concerning the most important aspects of inter-church development and understanding between churches.

Keywords: orthodoxy, renovation, clergy, church, council, priests, election.

Галина Лаврик,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри правознавства
Полтавського університету споживчої кооперації України*

ПРАВО БАТЬКІВ НА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ВІДПОВІДНО ДО ВЛАСНИХ РЕЛІГІЙНИХ І СВІТОГЛЯДНИХ ПЕРЕКОНАНЬ ТА ЙОГО ЮРИДИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ У РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ 1919–1920-Х РОКІВ

Визначається загальнотеоретичний та конкретно-історичний зміст права батьків на навчання і виховання дітей відповідно до власних релігійних і світоглядних переконань. Аналіз положень декрету Тимчасового робітничо-селянського уряду України "Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви" показує, що реалізація будь-яких функцій, узятих радянською державою на себе в галузі освіти і навчання, тісно переплітається з формуванням єдиного світського світогляду.

Ключові слова: освіта, навчання, батьки і діти, релігійні і світоглядні переконання, відокремлення школи від церкви.

В сучасному глобалізованому й інформатизованому світі людина і її життєдіяльність, де вона стверджується як особистість, де засвоює багатство духовної культури, все більше визначають ціннісні орієнтири соціальний зміст правового регулювання освітньої діяльності. Задля якомога повнішого забезпечення реалізації права на освіту, закріпленого у статті 2

Загальної декларації прав людини 1948 року [12, с.325], одним із пунктів статті 2 Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти, 1960 року дозволяється створювати чи зберігати різні системи освіти або навчальні заклади за мотивами релігійного або мовного характеру, що відповідає вибору батьків або законних опікунів учнів. Однак входження в ці системи або вступ до цих закладів має бути добровільним, а освіта, яку вони надають, має відповідати нормам, визначеним чи затвердженим компетентними органами, зокрема щодо освіти одного й того ж ступеня [11, с.151-152].

Слід зазначити, що такий підхід розглядається як один із важливих принципів свободи думки, совісті і релігії, закріпленої статтею 18 Загальної декларації прав людини 1948 року [12, с.324] і гарантованої статтею 18 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 року [12, с.334] та іншими міжнародними актами з питань прав людини. Згідно з пунктом 3 статті 1 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права 1966 року держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу думки, і у відповідних випадках, свободу законних опікунів обирати для своїх дітей не тільки запроваджені державними властями школи, а й інші школи, які відповідають тому мінімуму вимог щодо освіти, який може бути встановлено чи запроваджено державою, і забезпечувати релігійне та моральне виховання дітей відповідно до власних переконань" [12, с.355-356]. Підписуючи Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, уряди держав – членів Ради Європи, зобов'язані рішучості вжити заходів для забезпечення колективного користування певних прав і свобод, інших ніж ті, які вже включено до розділу Конвенції, домовляються і про те, що "нікому не може бути відмовлено у праві на освіту". "Держава при виконанні будь-яких функцій, узятих нею на себе в галузі освіти і навчання, – зазначено у статті 2 Протоколу, – поважає батьків забезпечувати таку освіту і навчання відповідно до їхніх релігійних і світоглядних переконань" [9, с.27]. Це положення знайшло відображення у рішеннях Європейського суду з прав людини – установи, створеної для забезпечення державами-учасниками зобов'язань, передбачених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, стаття 9 якої гарантує право кожної людини на свободу думки, совісті і релігії та встановлює допустимих обмежень цього права [9, с.12-13].

У справі Келдсен, Буск Мадсен і Недерсен проти Данії (1976 р.) Європейський суд з прав людини відхилив твердження данського уряду стосовно можливості батьків забезпечувати освіту і навчання дітей відповідно до власних релігійних і світоглядних переконань, яким ця можливість істотно обмежувалася. Судом було встановлено, що батькам належало забезпечувати освіту і навчання дітей відповідно до релігійних і світоглядних переконань лише у релігійних освітніх закладах. Суд постановив, що положення статті 2 Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року при виконанні будь-яких функцій,

узятих державою на себе в галузі освіти і навчання, не потребувало відокремлення викладання релігії від інших предметів. Тож Європейський суд з прав людини віддав перевагу клімату справжньої поваги до переконань батьків релігійного або філософського характеру в усій системі предметів, яких навчають в освітніх закладах. Звідси вказівка на те, що "саме при виконанні природного боргу перед своїми дітьми батьки, на яких покладено основну відповідальність за навчання й освіти дітей, можуть вимагати від держави поважати їхні релігійні і філософські переконання" [2, с.112].

Визначена Європейським судом з прав людини гарантія викликає обґрунтований сумнів, чи можуть погляди батьків відігравати провідну роль у вирішенні питання про відповідність змісту освіти їхнім релігійним і світоглядним переконанням, питання, сформульованого з урахуванням об'єктивних підстав. Останнє дозволяє державі виявляти ініціативу – скажімо, виконуючи обов'язки в галузі освіти і навчання, турбуватися про те, щоб "інформація і знання, включені до навчальної програми, подавалися в об'єктивній, критичній і плюралістичній манері" [2, с.112]. Поряд з цим відмовитися від принципів, утвердження яких породжує зневажливе ставлення до релігійних і світоглядних переконань батьків.

Прийняті на 59-й сесії Європейської комісії до демократії за допомогою права у червні та схвалені Парламентською Асамблеєю ОБСЄ на її щорічній сесії у липні 2004 року Керівні принципи для аналізу законодавства стосовно релігії чи віри вміщують "складні версії питань", що виникають, як правило, у початковій та середній школах (а точніше низку проблем, які нині існують у законодавчому забезпеченні права здобувати релігійну освіту). В основоположному пункті розділу II. С., який у назві повторює погоджений міжнародний стандарт, констатується, що батьки мають право визначати релігійну освіту своїх дітей [2, с.112-113, 118; 14, с.42, 44].

Державне фінансування релігійної освіти (у державних і комунальних школах, релігійних та інших приватних школах) (розділ II. С. 2) вимагається здійснювати на недискримінаційній основі.

Згідно з пунктом 3 цього розділу, в якому наголошується на практичному вирішенні питання щодо форм релігійної, етичної та інших видів ідеологічної освіти в державних та комунальних школах, батькам надається можливість відмовитися від присутності своїх дітей на уроках деномінаційної (такої, що належить до певної релігії) чи ідеологічної освіти, якщо це суперечить їхнім переконанням.

Переважаючою практикою серед країн – учасниць ОБСЄ є відкриття приватних релігійних та ідеологічних шкіл, де держава залишає за собою право встановлювати нейтральні критерії навчальних стандартів таких предметів, як математика, історія, наука та мови (розділ II. С. 4) [14, с.44-45].

Стислість висловлювань норм міжнародних документів і загальних вказівок щодо недискримінації та толерантності у сфері приватного релігійного житт

окремої особи, релігійних (чи інших переконань) залишає простір для їх тлумачення та конкретизації з урахуванням досвіду багатовікового практикування віри в заданих державою церкві рамках, у тому числі і під час її існування в суто атеїстичному оточенні. Основна мотивація тих, хто сьогодні прагне звернутися до вивчення "радянського варіанта" проголошення та дотримання принципу відокремлення школи від церкви – збагнути суттєві моменти, які типово виникають у процесі вдосконалення юридичного забезпечення права на релігійну та (або) світську освіту [19, с.52-53; 17, с.22]. По суті, цим самим викликане і наше бажання розглянути закріплений у декреті "Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви" сам по собі не "злий" ідеал державного устрою, при якому школа стає закладом державним, а релігія – виключно справою самих віруючих.

Радянська влада від самого початку існування визнавала "вигнання" церкви зі школи, введення обов'язкової освіти та підняття культурного рівня мас тими засобами, за допомогою яких у "соціалістичній державі перехідної доби" людина могла бути остаточно визволена від "духовного рабства", панування над нею "забобонів та темноти".

"Тепер школа не повинна перебувати у залежності від церкви, – підкреслювалося в одному з офіційних видань ВЦВК 1918 року, – вона повинна бути світською. Навчання грамоти має бути загальним і обов'язковим" [3, с.15]. Загалом це твердження відповідало офіційній лінії, яку було проголошено в Конституції РСФСР 1918 року, де у статті 17 було закріплено обов'язок радянської республіки надавати робітникам і найбіднішому селянству повну і всебічну безкоштовну освіту. За словами Н.К. Крупської, виходило, що РСФРР, турбуючись, як правило, про всебічний розвиток усієї молоді, повинна "надати можливість усім дітям, незалежно від їхнього походження, навчатися у школі зиробничої праці", "надати всьому підростаючому поколінню знання, які відкривають очі на все, що діється навколо, у природі і в людському суспільстві, та виховують свідомих соціалістів" [10, с.9]. Але в перш за все республіка мала це зробити стосовно робітників і бідніших селян, яких "панівна" влада свідомо утримувала в темряві і неучті, забезпечуючи, зокрема, вивчення віровчення православної церкви у школі. "Нехай кожен вірить так, як хоче, – це його справа і радянської влади це не стосується, нехай кожен відстоює те, що вважає правим, – заявляла Н.К. Крупська, – справа ж радянської влади потурбуватися про те, щоб кожен знав, як дивиться на все оточуюча наука і чому вона так дивиться" [10, с.9]. На її думку, радянський законодавець, виходячи з цього визначав завдання відокремлення церкви від держави, що стало неминучим наслідком політичних змін, а значить, і конституційного режиму в радянській Росії.

Чимало нарікань у прихильників "революційної ідеї" відокремлення школи від церкви викликала частина третя статті 9 російського декрету "Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви" ("Громадяни можуть навчатися і навчатися релігії приватним способом"), як, власне, і її розширене

тлумачення у статті 33 Інструкції Наркомату юстиції РСФРР "Про порядок проведення в життя декрету "Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви", яка з'явилася 24 серпня 1918 року. "Беручи до уваги відокремлення школи від церкви, викладання будь-яких релігійних віровчень, – говорилося тут, – у жодному разі не може бути допущене в державних, громадських і приватних навчальних закладах, за винятком спеціальних богословських" [13, с.24].

Тож Колегія єдиної трудової школи при Наркоматі освіти РСФРР ухвалила рішення про те, що викладання всіх релігійних дисциплін у приватних будинках або церквах у жодному разі не дозволяється особам віком до 18 років. У повідомленні Ліквідаційного відділу Наркомату юстиції РСФРР Рязанському губернському відділу юстиції 26 квітня 1919 року зазначалося, що викладання 18-літнім особам "Закону Божого" в церквах може бути дозволено з міркувань місцевої влади, якщо в тому справді відчувається нагальна потреба. Звідси ці пояснення, за словами українських правників, "перейшли" до статті 30 Інструкції Наркомату юстиції, Наркомату внутрішніх справ і Наркомату освіти УСРР щодо застосування законоположень про відокремлення церкви від держави, прийнятої 10 листопада 1920 року [15, с.13-14]. Її укладачі конкретизували положення статті 10 українського декрету "Про відокремлення церкви від держави і школи від церкви" ("Громадяни можуть навчатися релігії приватним шляхом"), з'ясовуючи, що "викладання в храмах і приватних будинках віровчень особам, які не досягли 18-річного віку, забороняється", а також те, що дозвіл на таке викладання особам, які досягли зазначеного віку, "залежить від місцевого Виконкому, якщо в цьому відчувається ще з боку маси населення гостра потреба" [4, с.200].

Цим самим свобода совісті більш ніж сотні мільйонів людей, на думку укладачів "Пояснювальної записки", яка містила виклад суперечностей між декретом Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 22 січня 1919 року та вказаною інструкцією, віддавалася на розгляд виконкомів. У даному місці виконком міг дозволити викладання віровчення, а в іншому ні, – пояснювали вони. – Виконком одного складу в одній і тій же місцевості, з один і той же рік припускає, вважає за можливе дозволити навчання вірі, з іншому складі той самий виконком може скасувати даний дозвіл" [18, арк.280].

Обговорення можливості зміни норми про викладання релігійних віровчень було перенесено з площини політичної та юридичної в ідеологічну. Висловлювалася впевненість у тому, що діти до 14 років та підлітки віком від 14 до 18 років не можуть досить критично поставитися до церковних віровчень і, врешті-решт, через це мають потрапити "повністю під вплив церковних догматів" з усіма наслідками, які з цього випливають, у значенні певного світогляду. Тож вихід було знайдено у "розширеному тлумаченні поняття школи", про що свідчив текст §29 основних засад Кодексу законів про народну освіту УСРР, затвердженого постановою ВУЦВК від 22 листопада 1922 року.

"Викладання віровчень у навчально-виховних закладах – учнями в храмах молитовних і приватних домах – особам, які не досягли 18-річного віку, – заборонялося тут, – забороняється" [8, с.852].

Теоретики радянського кримінального права це положення відразу кваліфікували як "автентичне (тобто запропоноване самим законодавцем)" тлумачення статті 121 Кримінального кодексу УСРР, затвердженого ВУЦВК 23 серпня 1922 року. Короткі, а значить, не зовсім точні (за іншими даними) чотири §29 основних засад Кодексу про народну освіту УСРР 22 листопада 1922 року надалі сприймалися як "загальне правило", згідно з яким групове викладання віровчень малолітнім і неповнолітнім в УСРР <...> заборонялося, не тільки в навчально-виховних закладах (як у державних, так і в приватних), не тільки у храмах і молитовних будинках, а й у приватних приміщеннях" [16, с.286]. За підготовленою 24 березня 1924 року інструкцією Наркомату освіти і Наркомату внутрішніх справ УСРР "Про порядок зв'язу приватних осіб з дітьми" особи, які організовували групи для навчання і вчителів релігії, притягувалися до кримінальної відповідальності [1, с.21].

Позитивно мали вирішуватися лише проблеми, пов'язані з навчанням батьками своїх дітей у релігійному дусі, як навчанням, включеним до "загальної системи виховання", а також з релігійними проповідями, які хоча й уміщували елементи навчання, все ж таки не могли вважатися "викладанням", оскільки ввійшли до церковного ритуалу. Інший погляд на ці проблеми, як запевняв М.Земберштейн, загрожував "складно здійснюваною формальною регламентацією стосунків між батьками і дітьми, <...> необхідністю заборони відвідування дітьми молитовних будівель, що не знаходило б собі опори в декреті про припинення церкви від держави" [6, с.142-143]. Тому особи, які не досягли повноліття і не належали до релігійних громад, отримували можливість бути присутніми на молитовних зібраннях, де проводилася відправа культу та проповідувалися пов'язані з ним промови. Її гарантією була заборона бути присутніми на зібраннях, що мали на меті викладання релігії, – біблійних, проповідницьких чи містических, передбачена циркуляром ВУЦВК від 7 січня 1924 року, який було затверджено за поданням Наркомату внутрішніх справ УСРР.

У нормативно-правових актах відтворювалися й інші заборони, які випливали із загального положення про заборону групового викладання віровчень "чужим" дітям, а саме – "безумовна заборона дитячих групових релігійних зібрань" [16, с.286-287]. Щоправда, конкретизувалася вона цілком несподівано. Особам, які не досягли повноліття, згідно з роз'ясненням Наркомату внутрішніх справ УСРР від 9 лютого 1925 року, надавалася можливість (право) брати участь у церковних зібраннях і за власним бажанням виконувати обов'язки так званих "вітварних" послужних під час молитовних зібрань [16, с.286-287].

Лише пізніше, 16 лютого 1926 року, Наркомат внутрішніх справ УСРР, зважаючи, відступив від загального положення про заборону групового

викладання віровчень "чужим" дітям. З огляду на клопотання низки релігійних громад про видачу окремим їх членам дозволу на влаштування групової підготовки до конфірмації, а також з метою погодження такої практики в цьому питанні з РСФРР, він, підтверджуючи свої попередні пояснення, повідомляв, що групове навчання неповнолітніх релігії, а значить, і їх групова підготовка до конфірмації забороняється. Однак при цьому визнавав те, що проведення зазначеної підготовки до конфірмації дозволяється католикам і лютеранам на позагрупових заняттях, тобто коли цією підготовкою займаються з 2-3 неповнолітніми у приватному помешканні, нехай навіть і з участю служителів культу [6, с.142-143].

Отже, "радянський варіант" доповнення принципу відокремлення школи від церкви виразними гарантіями, які забезпечували реалізацію права батьків на навчання і виховання дітей відповідно до власних релігійних і філософсько-етичних переконань, сприяв формуванню й поширенню єдиного світського світогляду.

На найвищому рівні йшлося про доцільність заборони викладання "Закону Божого", катехизису, Біблії давньоєврейською та іншими мовами, богословських предметів, які вивчалися в школах за царизму, дітям до 14 років та неповнолітнім до 18 років і створення у їхній свідомості "впорядкованого гармонійного світу". Принципового значення набувало посилення виховних функцій радянської держави, турбота робітничо-селянського уряду про розумовий і моральний розвиток дітей в дусі пролетарської моралі, щодо якої і християнство, і буржуазна мораль були "однаково аморальні".

З плином часу, під тиском зростання ролі фактора міжнародних стандартів у сфері забезпечення прав людини [5; 17, с.5], та з усвідомленням реальної необхідності включення до їх переліку батьківського права навчати і виховувати дітей відповідно до власних релігійних і світоглядних переконань, дедалі частіше почали вдаватися до юридичного підтвердження та гарантування цього права. Практичні межі його реалізації при цьому ставились у залежність від забезпечення умов, що сприяли б, з одного боку, реалізації конституційного права на світський характер освіти в державній школі, а з другого – включенню до освіти і виховання "християнського" компонента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Бюлетень Народного комісаріату освіти. – 1924. – № 3-4. – С. 21.
2. Васильева Т. Свобода совести и религии: статья 9 Европейской конвенции в интерпретации Европейского Суда по правам человека // Конституционное право. Восточноевропейское обозрение. – 2002. – № 4(41). – С.109–119.
3. Глебов Н. Наш Основной закон. Разъяснение конституции Российской Социалистической Федеративной Советской Республики. – М.: Издательство ЦИК Советов Р.С.К. и К.Депутатов, 1918. – 40 с.
4. Действия и распоряжения Советской власти по отделению церкви от государства // Антирелигиозная пропаганда: Сборник материалов. – Харьков: Изд. Ц.К.Р.К.П.У., 1922. – С.193–257.

5. Заключні зауваження та рекомендації конвенційних органів ООН щодо доповідей України в сфері дотримання прав людини: Збірник документів / Ред. Н.І. Карпачова. – К.: К.І.С., 2004. – 147 с.
6. Зильберштейн Н. Нарушение правил об отделении церкви от государства // Уголовный Кодекс УССР и РСФСР. Сравнительный текст и комментарий / Под ред. М.Е.Шаргея, С. А.Пригова и Ю.П.Мазуренка. – Харьков: Юридическое издательство Наркомюста УССР, 1928. – С. 139–152.
7. Коваленко Л. До проблем релігійної освіти у світській державі // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2006. – № 2. – С.17–25.
8. Кодекс законов о народном просвещении. Утвержденный ВУЦИК 22 ноября 1922 года // Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины. – Харьков, 1922. – №49. – Отд.1. – Приложение к ст. 729. – С. 849–927.
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Застосування в Україні: Офіційне видання. – К.: Міністерство юстиції України, 2006. – 176 с.
10. Крупская Н. Конституция Российской Социалистической Федеративной Сов. Республики. – М.: Издательство ВЦИК, 1918. – 16 с.
11. Лернер Н. Релігійні права людини на основі документів ООН // Релігійна свобода і права людини: Правничі аспекти: У 2 т. Т.2. / М.Мариневич (упоряд., ред.); Львівська Богословська Академія. Інститут релігії та суспільства. – Львів: Монастир Монахів Студитського Уставу, Видавничий відділ "Свічадо", 2001. – С.147–156.
12. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навч. посібник. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.
13. Сборник декретов и постановлений рабочего и крестьянского правительства по народному образованию. (С 28 октября 1917 г. по 7 ноября 1918 г.). – М.: Издание Народного Комиссариата по Просвещению, 1918. – Вып.1. – 204 с.
14. Свобода релігії та віросповідання в Україні в контексті дотримання міжнародних стандартів з прав людини та основних свобод. – Харків: Фоліо, 2005. – 92 с.
15. Сухопліов Ів. Відокремлення школи від церкви. – Харків – Київ: Книгоспілка, 1923. – 39 с.
16. Уголовный кодекс советских республик: Текст и практический комментарий / Под ред. С. Канарского; Составлено по новым редакциям У.К. с изменениями до 20 февраля 1928 г. – Харьков: Госиздат, 1928. – 588 с.
17. Украина: Международный доклад о свободе вероисповеданий (29.09.2006 г.) // Составитель: бюро госдепартамента США по вопросам демократии, прав человека и труда (15 сентября 2006 г.). Доклад направлен в американский конгресс; Подготовил К. Василькевич // 2000. – 2006. – 13–19 октября (№ 41). – С.5 (F).
18. ЦДАВОВУ України. – Ф.8. – Оп.1. – Спр.818. – Арк.280.
19. Ярмол Л. Юридичне забезпечення в Україні права людини на віросповідання: загальнотеоретичні підстави удосконалення // Юридична Україна. – 2003. – № 6. – С.48–54.

SUMMARY**Galuna Lavruk****THE PARENTS FREEDOM OF TEACHING AND UPBRINGING CHILDREN ACCORDING WITH THEIR RELIGIOUS AND WORLD OUTLOOK BELIEFS AND IT'S JURIDICAL INTERPRETATION IN SOVIET UKRAINE IN 1919-1920TH**

In the article the general theoretic and concrete historical content of parents freedom of teaching and upbringing children according with their religious and world outlook beliefs are specified. The analysis of Temporary Workers' and Peasants' Government of Ukraine decree positions "About separation church from the state and the school from church" shows, that realization of any functions undertaken by the soviet state on sphere of education and teaching is deeply intertwined with the forming of single secular world outlook.

Keywords: education, teaching, parents and children, religious and world outlook beliefs, separation school from church.

Dr Krzysztof Latawiec,

*adiunkt Zakładu Historii Krajów Europy Wschodniej
Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie*

Rola Wołyńskiego Seminarium Duchownego w kształceniu przyszłych księży diecezji chełmsko-warszawskiej w latach 1875-1905

Окреслено роль Волинської духовної семінарії як закладу, де формувалися кадри парафіяльного духовенства Холмсько-Варшавської дієцезії, яка діяла у 1875–1905 роках у Польському королівстві.

Ключові слова: Волинь, Духовна семінарія, Холмсько-Варшавська єпархія, священик, Польське королівство, Привіслянський край.

Celem niniejszego opracowania jest nakreślenie roli Wołyńskiego Seminarium Duchownego, jako placówki kształcącej szeregi duchowieństwa parafialnego diecezji chełmsko-warszawskiej funkcjonującej w latach 1875–1905 w Królestwie Polskim. Absolwenci seminarium krzemieniecko-żytomierskiego, wśród tzw. "białego" duchowieństwa rosyjskiej Cerkwi prawosławnej w Kraju Priwislanskim stanowili pod względem swojej liczby około 10% całej grupy.

Historia seminariów duchownych, jako placówek szkolnych średniego szczebla rosyjskiej Cerkwi prawosławnej sięga pierwszej połowy XVIII w. Wtedy pojawiły się pierwsze próby wprowadzenia sieci archijeryjskich szkół, których celem byłoby kształcenie osób obejmujących w przyszłości funkcje np. proboszczów parafii. Nadrzędnym celem takich zabiegów było podniesienie poziomu wykształcenia wśród szerokiej rzeszy duchowieństwa prawosławnego. Druga połowa XVIII stulecia przyniosła powolny rozwój sieci seminariów.

ЗМІСТ

ДОХРИСТИЯНСЬКИЙ ПЕРІОД ТА ПЕРЕЖИТКИ ЯЗИЧНИЦТВА	3
<i>Вадим Артюх</i>	
КУЛЬТОВА СИМВОЛІКА АРХЕОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ЛЬВІВСЬКОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ РЕЛІГІЇ	3
<i>Дмитро Базик</i>	
НЕОЯЗИЧНИЦТВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВІДРОДЖЕННЯ ПЕРВІСНИХ ФОРМ РЕЛІГІЙНИХ ВІРУВАНЬ	13
<i>Микола БАНДРІВСЬКИЙ</i>	
INDOARICA В ЕТНОГОНІЧНИХ ВЕРСІЯХ ГЕРОДОТА: РЕЛІГІЄЗНАВЧИЙ ТА ДИНАСТИЧНИЙ АСПЕКТИ	18
<i>Юрій Борейко</i>	
"НАРОДНЕ ХРИСТИЯНСТВО" СХІДНИХ СЛОВ'ЯН У СУСПІЛЬНО- ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ (XI – СЕРЕДИНА XII СТОЛІТЬ)	33
<i>Ірина Вовк</i>	
МИТРОПОЛИТ ІЛАРІОН. ЗАЛИШКИ ДОХРИСТИЯНСЬКОГО РИТУАЛЬНОГО КАЛЕНДАРЯ У ХРИСТИЯНСЬКОМУ ЗВИЧАЄВОМУ ОБРЯДІ УКРАЇНЦІВ	39
<i>Леся Горощко</i>	
МАНТИЧНІ ДІЇ З ВОДОЮ У СТРУКТУРІ КАЛЕНДАРНОЇ ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ГОРЯН	45
<i>Роман Гузій</i>	
СВІТОГЛЯДНИЙ СИНКРЕТИЗМ НАРОДНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ВАЖКУ СМЕРТЬ І ПЕРЕДСМЕРТНУ ПОКУТУ	51
<i>Оксана Дарморіз</i>	
ПЕРВІСНІ РЕЛІГІЙНІ ПРАКТИКИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІФОЛОГІЇ ТА РЕЛІГІЇ	57
<i>Володимир Дяків</i>	
ТЕМА ЧУДЕСНОГО У ФОЛЬКЛОРІ ОПІЛЛЯ	64
<i>Гліб Івакін, Сергій Балакін</i>	
ПОПЕРЕДНЯ ХАРАКТЕРИСТИКА НЕКРОПОЛЯ КИЇВСЬКОГО ВОЗНЕСЕНЬСЬКОГО МОНАСТИРЯ XVII–XVIII СТОЛІТЬ	71
<i>Галина Івашків</i>	
ДО ПИТАННЯ ГЛИНЯНИХ ДИСКОСІВ: ФОРМА, ДЕКОР	78
<i>Зеновій Мігоцький</i>	
ВОДА В ДАВНІХ УКРАЇНСЬКИХ ОБРЯДАХ І ЗВИЧАЯХ У СВІТЛІ СУЧАСНОСТІ	85
<i>Віра Мовчан</i>	
ЖЕРТОВНІСТЬ: ЯЗИЧНИЦЬКА І ХРИСТИЯНСЬКА ПАРАДИГМИ	91
<i>Олена Переломова</i>	
ХРИСТИЯНСЬКА СИМВОЛІКА З ЕЛЕМЕНТАМИ МІФОЛОГІЗАЦІЇ В МОВОТВОРЧОСТІ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА	99

Лідія Савчук

ВІД СИМВОЛІКИ ВОГНЮ ДО СИМВОЛУ СПАСІННЯ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ КОЛЕКЦІЇ
ЛЬВІВСЬКОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ РЕЛІГІЇ)

104

Зіновій Тіменик

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ ТА МИТРОПОЛИТ ІЛАРІОН (ОГІЄНКО)
В УКРАЇНСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ РЕЛІГІЇ

111

Тетяна Файник

"ВХОДИНИ" У НОВЕ ЖИТЛО НА УКРАЇНСЬКО-
МОЛДОВСЬКОМУ ПОГРАНИЧЧІ: ДУХОВНИЙ АСПЕКТ

118

ХРИСТІАНСТВО

В РІЗНОМАНІТНОСТІ ЙОГО КОНФЕСІЙ

124

Михайло Адамчук

РИМСЬКО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА ПІД ВЛАДОЮ
АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (XVII-XIX СТОЛІТТЯ)

124

Олена Асауленко

МОНАСТИРІ ПОЛТАВЩИНИ XIX СТ.
(ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА)

130

Людмила Бабенко

СПРАВА МИТРОПОЛИТА УГКЦ
ІОСИФА СЛІПОГО 1958-1959 РОКІВ

138

Олег Бажан

ПОЖВАНННЯ РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ
В ПЕРШІ РОКИ "ХРУЩОВСЬКОЇ ВІДЛИГИ"

147

Оксана Беґей

І. ОГІЄНКО (МИТРОПОЛИТ ІЛАРІОН) ПРО АВТОКЕФАЛІЮ
УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

153

Оксана Безносова

ОСОБЛИВОСТІ ЦЕРКОВНОГО ОБЛАШТУВАННЯ
МЕНОНІТІВ В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ
РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В КОЛОНІСТСЬКИЙ ПЕРІОД (1786-1874)

159

Костянтин Бережко

ЦЕРКОВНО-ДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ В РАДЯНСЬКИЙ ЧАС

168

Ганна Білай

РЕПРЕСІЇ В ЦЕРКВІ 1937-1938 РОКІВ:
МІФ ПРО ФАШИСТСЬКУ ЗМОВУ

176

Ліна Бородинська

ПРОЦЕС ВИЗНАННЯ ЦЕРКВИ
ЕВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІАН У ДРУГІЙ РІЧІ ПОСПОЛИТІЙ

189

Оксана Боруцька

БАТЬКИ ДАЛИ ОБІТНИЦЮ "ВІДДАТИ ЄДИНОГО
СИНА НА СЛУЖБУ ВСЕВИШНЬОМУ"

197

Наталія Буланова

ДУХОВНІ ШУКАННЯ РЕЛІГІЙНИХ ДИСИДЕНТІВ
НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ В 50-70-Х РОКАХ XIX СТОЛІТТЯ

205

<i>Анастасія Бучна</i>	
ВЗАЄМОВІДНОСИНИ СЕКТИ ДУХОБОРІВ ІЗ ПРЕДСТАВНИКАМИ ІНШИХ РЕЛІГІЙНИХ КОНФЕСІЙ ПІВДНЯ УКРАЇНИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ВІРОВЧЕННЯ І СОЦІАЛЬНО- ГОСПОДАРЧЕ ЖИТТЯ ДУХОБОРСЬКОЇ ГРОМАДИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХVIII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТЬ	210
<i>Алдона Васіляускене</i>	
АРХІЄПІСКОП М. РЕЙНІС І АРХІЄПІСКОП В. СТЕРНЮК: РЕЛІГІЙНО-ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ	217
<i>Лариса Веремейчик</i>	
АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОЇ ОПІКИ, У ПРОТЕСТАНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ	232
<i>Леонід Виговський</i>	
ХРИСТІАНСТВО ЯК ФУНКЦІОНАЛЬНО-ІСТОРИЧНИЙ ЧИННИК ПОШИРЕННЯ ОСВІТИ НА ПОДІЛЛІ	240
<i>Юрій Вільховий</i>	
ДІЯЛЬНІСТЬ ОПОЗИЦІЙНИХ ТЕЧІЙ ЦЕРКВИ АДВЕНТИСТІВ В УКРАЇНІ УПРОДОВЖ 1960– СЕРЕДИНИ 1970-Х РОКІВ	245
<i>Юрій Волошин</i>	
ПОСЕЛЕННЯ РОСІЙСЬКИХ СТАРООБРЯДЦІВ НА ТЕРИТОРІЇ ГЕТЬМАНЩИНИ В ІСТОРІОГРАФІЇ КІНЦЯ ХVII – СЕРЕДИНИ ХІХ СТОЛІТЬ	253
<i>Олена Гайдар</i>	
СВІДКИ ЄГОВИ В УКРАЇНІ: ВИНИКНЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ У ТОТАЛІТАРНИЙ ПЕРІОД	259
Михайло Гайковський	
ПОЛІТИЧНА І РЕЛІГІЙНА СИТУАЦІЯ В ЧАС ВІДНОВИ ГАЛИЦЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ	267
<i>Ірина Гаюк</i>	
ЧУДОТВОРНІ БОГОРОДИЧНІ ІКОНИ УКРАЇНСЬКИХ ВІРМЕН: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ НАРИС	282
<i>Helena Glerowska</i>	
Rzymskokatolicka diecezja kamienieckopodolska w drugiej połowie XIX i na początku XX wieku. Organizacje monastyczne	289
<i>Євгенія Голощапова</i>	
ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ “БАПТИСТА-СЕКТАНТА” В СУСПІЛЬНІЙ СВІДОМОСТІ НАСЕЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ (20–30-ТІ РОКИ ХХ СТ.)	300
<i>Дмитро Гордієнко</i>	
ДЕСЯТИННА ЦЕРКВА В КИЄВІ: ПРОБЛЕМА ПРИСВЯТИ	305
<i>Галина Гриник</i>	
ДІЯЛЬНІСТЬ КОСТЕЛУ СВ. ДУХА ТА МОНАСТІРЯ ОО. БЕРНАРДИНІВ У КРИСТИНОПОЛІ	313
<i>Тетяна Грушева</i>	
МІСЦЕ ПРОТЕСТАНТИЗМУ НА РЕЛІГІЙНІЙ КАРТІ УКРАЇНИ ХХ СТ.	319
<i>Олексій Гура</i>	
МЕНОНІТСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ В ПОВОЄННИЙ ЧАС	325

Людмила Гурська ЕКУМЕНІЗМ ЯК ШЛЯХ ДО ЄДНОСТІ ХРИСТІЯНСЬКОГО СВІТУ	331
Олена Двойнінова РЕЛІГІЙНІ ОСЕРЕДКИ ВОЛИНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ	337
Наталія Діанова НАУКОВО-РЕЛІГІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЕПІСКОПА ПОРФИРІЯ (УСПЕНСЬКОГО)	344
Тетяна Длінна ОСНОВИ ХРИСТІЯНСЬКОГО ВІРОВЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ НАРОДНОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ	355
Тарас Дмитрик ДОСВІД ЛЬВІВСЬКОГО СОБОРУ 1946 РОКУ В ПЕРСПЕКТИВІ ТВОРЕННЯ ПОМІСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ	360
Олена Дроздова ВПЛИВ МОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	366
Лариса ДУДКА СПІЛКА ВОЙОВНИЧИХ БЕЗВІРНИКІВ У ВИКОНАННІ ЗАВДАНЬ "КУЛЬТУРНО-МАСОВОГО ФРОНТУ"	371
Тетяна Євсєєва СОЦІАЛЬНА ДОКТРИНА ЦЕРКВИ ЯК ЧИННИК КОНФЛІКТУ МІЖ ХРИСТІЯНСЬКИМ ТА КОМУНІСТИЧНИМ СВІТОГЛЯДОМ	379
Олег Єгєрешій СТАВЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ І ПОЛІТИКУМУ ДО ПРОГРАМИ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОГО ПОРОЗУМІННЯ 1930-Х РОКІВ ЕПІСКОПА Г. ХОМИШИНА	385
Сергій Єсюнін ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В МІСТАХ ПОДІЛЬСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ	392
Любов Жванко ДО ПИТАННЯ УЧАСТІ КАТОЛИЦЬКИХ ТА ПРОТЕСТАНТСЬКИХ СВЯЩЕНИКІВ У СПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ БІЖЕНЦІВ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ)	397
Кіра Заблоцька ОХОРОНОЗДОРОВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ І ЦЕРКВА В УКРАЇНІ У ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛАХ ХV–ХVІІ СТ.	403
Костянтин Завальнюк, Тетяна Стецюк РЕЛІГІЙНІ "ЧУДЕСА" НА ПОДІЛЛІ (20-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)	409
Юрій Земський ЖИТТЯ ПОДІЛЬСЬКОГО ДУХОВЕНСТВА СЕРЕДИНИ ТА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ В ОЦІНЦІ ОЛЕКСАНДРА ЛОТОЦЬКОГО	419

о. Василь Зінко ЧСВВ,
Володимир Андрушко,
Олег Огірко

ВПЛИВ КИЇВСЬКОГО ЧЕРНЕЦТВА НА КУЛЬТУРУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	430
---	-----

Протоієрей Сергій Іваненко-Коленда

ГАВРИІЛ КОЛЕНДА (1606 – 1674) – МИТРОПОЛИТ КИЇВСЬКИЙ, ГАЛИЦЬКИЙ ТА ВСІЄЇ РУСИ	439
--	-----

Віра Іванова

ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ПІДГОРНІВСЬКОГО РУХУ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ	448
--	-----

Алевтина Ігнатуша

ЖУРНАЛ “ЕВАНГЕЛИСТ” (1928) У СПРОБАХ ПРОТИДІЇ БЕЗДУХОВНОСТІ ТА АТЕЇЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	454
---	-----

Олександр Ігнатуша

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ: 20–30-ТІ РР. ХХ СТ.	460
---	-----

Віктор Ідзьо

СТАНОВЛЕННЯ МОНАСТИРІВ, ЧЕРНЕЦТВА, ХРИСТИАНСЬКОЇ МЕДИЦИНИ ТА ЧЕНЦІВ-ЛІКАРІВ У СТАРОДАВНІЙ УКРАЇНІ-РУСІ В Х–ХІІІ СТОЛІТТЯХ	469
---	-----

Алла Киридон

“ГЕНЕРАЛЬНА РЕПЕТИЦІЯ” ДРУГОГО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ЦЕРКОВНОГО СОБОРУ УАПЦ	479
--	-----

Валерій Климов

ДИНАМІКА ТА ХАРАКТЕР МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ПЕРЕДУНІЙНУ ДОБУ ЗА ЦЕРКОВНИМИ ТА ЧЕРНЕЧО-МОНАСТИРСЬКИМИ ДЖЕРЕЛАМИ	487
--	-----

Віталій Клос

ВШАНУВАННЯ СВЯТОЇ ВЕЛИКОМУЧЕНИЦІ ВАРВАРИ ІЛЛІОПОЛЬСЬКОЇ	496
--	-----

Наталя Колб

ПРАКТИКА ПРОВЕДЕННЯ ДУХОВНИХ МІСІЙ І РЕКОЛЕКЦІЙ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИМ ПАРАФІЯЛЬНИМ ДУХОВЕНСТВОМ ГАЛИЧИНИ У 90-Х РОКАХ ХІХ СТ.	505
--	-----

Олена Колесник

ВИСВІТЛЕННЯ ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДУХОВЕНСТВА НА СТОРІНКАХ ЧАСОПИСУ “ПОЛТАВСКИЕ ЕПАРХИАЛЬНЫЕ ВЕДОМОСТИ”	520
---	-----

Ольга Колосова

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНО-РЕЛІГІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ПОЛІТИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ П.П. СКОРОПАДСЬКОГО	530
--	-----

Андрій Кукурудза

СОБОРОПРАВНІ МЕХАНІЗМИ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ ОБНОВЛЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ 20-Х РР. ХХ СТ.	534
--	-----

Галина Лаврик

ПРАВО БАТЬКІВ НА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ВІДПОВІДНО ДО ВЛАСНИХ РЕЛІГІЙНИХ І СВІТОГЛЯДНИХ ПЕРЕКОНАНЬ ТА ЙОГО ЮРИДИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ У РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ 1919–1920-Х РОКІВ	542
---	-----

Dr Krzysztof Latawiec

- Rola Wołyńskiego Seminarium Duchownego
w kształceniu przyszłych księży diecezji
chełmsko-warszawskiej w latach 1875–1905 550

Олександр Лакно

- ЗАЛУЧЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ЗАКОРДОННИХ АРХІВІВ
У ПРОЦЕСІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІЦЕРКОВНОЇ БОРОТЬБИ
СЕРЕД ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІАН-БАПТИСТІВ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ 557

Дзяніс Лісейчыкаў

- КУЛЬТ ЦУДАТВОРНЫХ АБРАЗОЎ І ЗМАГАННЕ
З РЭШТКАМІ НАРОДНЫХ ВЕРАВАННЯЎ
ВА УНІЯЦЬКІХ ПАРАФІЯХ БЕЛАРУСІ XVIII – ПАЧ. XIX СТ. 565

Анатолій Лисий

- ЗНАВЕЦЬ ВІННИЦЬКОЇ СТАРОВИНИ 573

Валентина Лукашук

- ІСТОРИКО-СТАТИСТИЧНІ ОПИСИ ЦЕРКОВ ТА МОНАСТІРІВ
ЗА МАТЕРІАЛАМИ "ВОЛЫНСКИХ ЕПАРХИАЛЬНЫХ ВЕДОМОСТЕЙ" ... 581

Вікторія Любашенко

- ЄРЕТИЧНІ І ПРОТЕСТАНТСЬКІ ПАМ'ЯТКИ
ЯК ІДЕЙНЕ ДЖЕРЕЛО РАНЬОГО СТАРООБРЯДНИЦТВА:
УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ 588

Наталія Мадей

- ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ
ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В ПОСТРАДІАНСЬКИЙ ПЕРІОД 595

Оксана Матковська

- СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА У ТВОРАХ ДІЯЧІВ
БРАТСЬКОГО РУХУ (КІНЕЦЬ XVI – ПЕРША ПОЛОВИНА XVII СТ.) 605

o. Marek Miławicki OP

- Klasztory dominikanów w Archidiecezji Lwowskiej
w latach 1918–1939 w świetle własnych kronik 609

Василь Милусь

- В. ЛИПІНСЬКИЙ І ЦЕРКВА 622

Микола Михайлуца

- РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ І АНТИРЕЛІГІЙНА ПРОПАГАНДА ВКП(Б)
У ВИЗВОЛЕНИХ ВІД ОКУПАЦІЇ ОБЛАСТЯХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ 627

Михайло Мокійко

- ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ СОЮЗ ОБ'ЄДНАНЬ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ
ХРИСТІАН-БАПТИСТІВ: ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕЛІГІЙНОГО ЦЕНТРУ 633

Лариса Моїсеєнко

- БЛАГОДІЙНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ
НА МЕЖІ XIX–XX СТ.
(НА ПРИКЛАДІ КАТЕРИНОСЛАВСЬКОЇ ЄПАРХІЇ) 641

Тамара Нагорна

- ДУХОВНІ ХРИСТІЯНИ В УКРАЇНІ: ДО ІСТОРІОГРАФІЇ
ПРОБЛЕМИ XIX – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ 649

Юрій Олійник

- ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В УМОВАХ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ОКРУГИ ВОЛИНЬ-ПОДІЛЛЯ) 660

Микола Олійник ВІДНОСИНИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ І ЦЕРКВИ НА ПОДІЛЛІ ТА ПІВДЕННО-СХІДНІЙ ВОЛИНИ В 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ (ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)	667
Ірина Орлевич ВЗАЄМИНИ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ІЄРАРХІЇ ТА РУСОФІЛЬСЬКИХ ТОВАРИСТВ ГАЛИЧИНИ (XIX – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТЬ)	672
Любов Осипова, Вікторія Гавяда ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОПРОНИКНЕННЯ ДВОХ ТИПІВ ОСВІТИ НА РУСІ	684
Іван Паламар ПРО ГРОМАДСЬКУ ПРАЦЮ О.ВОЛОДИМИРА КАЛЬБИ У КОНТЕКСТІ ЗМАГАНЬ УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧИНИ НА ЗЛАМІ XIX–XX СТОЛІТЬ	690
Dr Elżbieta Pałka, Kwestie wyznaniowe na Rusi Zakarpackiej w okresie jej przynależności do Czechosłowacji (w okresie międzywojennym)	698
Олена Панич ДО ПИТАННЯ ПРО ПРИЧИНИ РОЗКОЛУ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ У 1960-Х РОКАХ	704
Василь Педич, Віталій Тельвак, ІСТОРІЯ СКИТУ МАНЯВСЬКОГО В ДОСЛІДЖЕННІ ЮЛІАНА ЦЕЛЕВИЧА	710
Алла Перепелиця З ІСТОРІЇ ХРЕСТОВОЗДВИЖЕНСЬКОЇ СОБОРНОЇ ЦЕРКВИ М.ЧИГИРИНА (ПОЧАТОК XVII – СЕРЕДИНА ХХ СТОЛІТЬ)	715
ІРИНА ПЕТРЕНКО ВОЗНЕСЕНСЬКА ЦЕРКВА У ПОЛТАВІ: ВІДРОДЖЕНА СВЯТИНА	722
Наталія Пилипенко ПРИЧИНИ РОЗЛУЧЕНЬ СЕРЕД ПРАВОСЛАВНОГО СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ГЕТЬМАНЩИНИ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII СТ.)	729
Михайло Пігош СПОГЛЯДАЛЬНО-АСКЕТИЧНЕ ЖИТТЯ ЯК СТАН СВОБОДИ У ТВОРЧОСТІ ПАЇСІЯ ВЕЛИЧКОВСЬКОГО	734
Юлія Помаз ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ ВПРОДОВЖ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ 1940-1950-Х РОКІВ	740
Преловська Ірина ДРУГИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ЦЕРКОВНИЙ СОБОР 17-30 ЖОВТНЯ 1927 РОКУ – “СОБОР САМОПІЗНАННЯ” УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ	748
Оксана Прокоп'юк СПІВВІДНОШЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ДУХОВНОЇ КОНСИСТОРІЇ ТА ВЛАДИ МИТРОПОЛИТА В КИЇВСЬКІЙ МИТРОПОЛІЇ XVIII СТ.	756

Юлія Русакова	ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ФАЛЬСИФІКАТІВ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОГО МОНАСТІРЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТЬ	763
Віктор Савельєв	ДОСЛІДЖЕННЯ М. ГРУШЕВСЬКИМ ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ВПЛИВІВ В УКРАЇНІ	773
Олександр Сакало	СПОВІДНИЙ РОЗПИС ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМ СІМЕЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	781
Ігор Саламаха	“ЧИСТІ БАПТИСТИ” В УКРАЇНІ (СЕРЕДИНА 1950 – ПОЧАТОК 1960-Х РОКІВ)	786
Наталія Сінкевич	ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРСОНАЛЬНОГО СКЛАДУ ДОМІНІКАНСЬКИХ МОНАСТІРІВ ВОЛИНИ В XVII – НА ПОЧАТКУ XIX СТОЛІТЬ	791
Роман Сітарчук	ПРОНИКНЕННЯ АДВЕНТИЗМУ В ЄВРОПУ	800
Андрій Смирнов	ДО ПИТАННЯ ПРО ПЕРШИЙ ЕМІГРАЦІЙНИЙ СОБОР УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ 1944 Р. У ВАРШАВІ	806
Ірина Смирнова	РЕПРЕСІЇ ПРОТИ СЛУЖИТЕЛІВ РЕЛІГІЙНОГО КУЛЬТУ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ В 1937–1938 РР.	815
Інна Стародубцева	ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ЦЕРКОВНОПАРАФІАЛЬНИХ ШКІЛ ДОНБАСУ (XIX – ПОЧАТОК XX СТОЛІТЬ)	822
Лариса Стасюк	БІБЛІЯ В СИСТЕМІ РЕФОРМАТСЬКОГО ВІРОВЧЕННЯ	831
Юрій Стецик	ВАСИЛІАНСЬКІ МОНАСТІРІ В УНІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ПЕРЕМИШЛЬСЬКОЇ ЄПАРХІЇ (КІНЕЦЬ XVII СТ.)	837
Наталія Стрельбіцька	ДУХОВНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ ПОДІЛЛЯ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТЬ	845
Ірина Тарасюк	ЄВАНГЕЛЬСЬКА ЕТИКА В РЕЛІГІЙНОМУ СВІТОГЛЯДІ УКРАЇНЦІВ: НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ НАРОДНИХ ПАРЕМІЙ	855
Ольга Тєвікова	РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ В 1953–1964 РОКАХ: ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІСТОРІОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ	860
Лідія Тиміш	ВНЕСОК НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА У РОЗРОБКУ ЦЕРКОВНО-ІСТОРИЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ У МІЖВОЄННОМУ ЛЬОВІ	868
О. Тригуб	РОЗКОЛ РПЦ НА МИКОЛАЇВЩИНІ (1922-1932 РР.)	874

<i>Світлана Федоренко</i>	
ШКОЛИ ГРАМОТИ ЯК НИЖЧИЙ ТИП ЦЕРКОВНОЇ ШКОЛИ В ПОЛТАВСЬКІЙ ЄПАРХІЇ (XIX СТ.)	884
<i>Алена Філатова</i>	
СКАСАВАННЕ УНІЯЦКАЙ ЦАРКВЫ Ў ЗАХОДНІХ ГУБЕРНЯХ РАСІЙСКОЙ ІМПЕРЫ Ў 1839 Г.: СУЧАСНАЯ ГІСТАРЫЯГРАФІЯ ПРАБЛЕМЫ	893
<i>Богдан Хіхляч</i>	
НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ ЧСВВ НА ПОДІЛЛІ (СЕРЕДИНА XVIII – ПЕРША ТРЕТИНА XIX СТ.)	899
<i>Віталій Шевченко</i>	
ДРУГА ПОЛОВИНА 1595 – ПОЧАТОК 1596 РОКІВ У ПЕРЕДБЕРЕТЕЙСЬКОМУ УНІЙНОМУ ПРОЦЕСІ	906
<i>Володимир Чупира</i>	
ПРАВОСЛАВНІ ПАРАФІЯЛЬНІ СВЯЩЕНИКИ ПОДІЛЬСЬКОЇ ЄПАРХІЇ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРНОЇ РЕФОРМИ КІНЦЯ 40-Х РР. XIX СТОЛІТТЯ	915
<i>Руслана Шеретюк</i>	
РЕЛІГІЙНІ МОТИВИ ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКОГО ЛІТОПISY ЯК ВИЯВ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я	923
<i>Інна Шугальова</i>	
отець М. ПИВОВАРОВ: ПОСТАТЬ НА ТЛІ ЕПОХИ	928
<i>Валянціна Яноўская</i>	
УСХОДНЕСЛАВЯНСКАЯ ГІСТАРЫЯГРАФІЯ АБ РОЛІ КАНАФЕСІЙНАГА ФАКТАРА Ў НАЦЫЯТВОРЧЫХ ПРАЦЭСАХ	936
<i>Вікторія Яцишин</i>	
ПРОТИСТОЯННЯ КЛЕРИКАЛЬНО-КАТОЛИЦЬКОЇ ТА ХРИСТИАНСЬКО-ПОМІРКОВАНОЇ ПОЗАКОНФЕСІЙНОЇ ТЕНДЕНЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ЖІНОЧОМУ РУСІ 30-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ	944

Наукове видання

ІНСТИТУТ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА – ФІЛІЯ ЛЬВІВСЬКОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ РЕЛІГІЇ
ЛЬВІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ
ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ім. М. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ

ІСТОРІЯ РЕЛІГІЙ В УКРАЇНІ НАУКОВИЙ ЩОРІЧНИК

**2007
Книга I**

Львів "Логос" 2007

Художній редактор *З.Юсків*
Комп'ютерний набір
О.Антощак, Р.Рибка, Л.Рожкова

Видавництво "Логос"
Львівського музею історії релігії
79008, м. Львів, пл. Музейна, 1

Друк Фірми "Простір-М"

Підписано до друку з готових діапозитивів 25.04.2006.
Формат 60х84/16
Папір офсетний. Гарнітура Arial. Умовн. друк. арк. 54,6.
Наклад 300 прим. Замовлення № 1235.